

Јелена Дубљевић,¹ Љиљана Војкић²

¹ Факултет музичке уметности, Универзитет уметности у Београду, Србија

² Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Пироту, Србија

¹ jdubljevic@yahoo.com, ² ljdbljevic@yahoo.com

ПЕСМЕ СА ТЕКСТОМ – МОДЕЛИ ЗА УСВАЈАЊЕ ЗВУЧНОСТИ ИНТЕРВАЛА

Сажетак

Усвајање интервала, најпре врста, а затим и њихових величина, одвија се у почетним разредима основне музичке школе. Осим тога, у завршном разреду другог циклуса образовања уводи се предмет Теорија музике у оквиру којег се стечено знање систематизује и утврђује. Вежбање интервала изводи се теоријски, интонативно и у склопу мелодије. У процесу усвајања њихове звучности користе се песме и инструменталне композиције (или њихови одломци) на чијем се почетку јавља одређени интервал. Путем асоцијације на познати пример, деца га лакше препознају. С тим у вези, збирка Ми певамо интервале – функционалност интервала и акорада Љиљане Пантовић и Весне Кршић Секулић садржи бројне композиције за рад на овој проблематици. Како би деци омогућиле да лакше усвоје звучност интервала, ауторке чланка су осмислиле 20 песама са текстом. Поједине песме могу послужити за звучно поређење различитих величина исте врсте интервала (малих и великих терци и малих и великих сексти).

Кључне речи: дечје песме, звучне представе, интервали, песме модели

Према актуелном Наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања из 2010. године, у првом разреду шестогодишње основне музичке школе један од захтева из области теорије музике односи се на именовање интервала до октаве и њихово представљање у линијском систему, док се у другом разреду обрађују врсте интервала до квинте, а у трећем разреду имена, врсте и звучност интервала до октаве. Опажање и интонирање интервала уводи се у другом разреду и то „мале и велике терце и чисте квинте са тенденцијом везивања за тоналитет” (НПП, 2010: 92), док се у петом разреду уводе прекомерна кварта и умањена квинта са разрешењем. У опису начина остваривања програма, наставницима се сугерише да опажање интервала раде на основу два симултано одсвирана тона које ученици треба најпре да препознају певањем, а затим да утврде о

ком се интервалу ради. Поред опажања, „интонирање интервала и акорада треба што више везивати за тоналитет, односно лествицу која се тада обрађује у мелодици” (НПП, 2010: 97). Теорија музике, као засебан предмет, уводи се у шестом разреду. На настави из овог предмета ради се на стицању брзине у схватању тонских односа, између осталог и интервала, а осим интервала до октаве и њихових обртаја обрађују се сложени интервали, умањени и прекомерни, као и карактеристични лествични интервали.

Четворогодишњим музичким образовањем, за први разред је предвиђено увођење термина везаних за интервале, као и њихово интонирање у свим обрађеним тоналитетима. Захтеви у другом разреду обухватају изговор малих и великих терци у низу, упознавање интервала до октаве и увод у обртаје интервала, при чему се наводе њихови називи али не и врсте, као и интонирање две до три мале терце у низу. Из области теорије музике у трећем разреду раде се лествични интервали у дуру и хармонском молу, као и обртаји интервала.

У наставном програму за први разред двогодишњег музичког образовања не наводе се опажање и интонирање интервала иако, у оквиру смотре на крају школске године, тест из теорије садржи задатке везане за интервале.

Испитни програм на крају првог циклуса шестогодишњег и четворогодишњег музичког образовања садржи тест из теорије којим су, између осталог, обухваћена имена и врсте интервала.

Аутори уџбеничке и приручне литературе двадесетог века интервале су претежно обрађивали теоријски. Другачији приступ заснован на принципу од звука ка нотној слици заступала је Зорислава Васиљевић у уџбеницима за методiku наставе солфеђа. Савремени уџбеници групе аутора, као и аутори збирке песама Ми певамо интервале – функционалност интервала и акорада придржавају се овог принципа.

У уџбенику Основна теорија музике, као и у приручнику који садржи методска упутства за рад према наведеном уџбенику, Милоје Милојевић је дао детаљна теоријска објашњења интервала са табеларним прегледима (Каран, 2005; Каран, 2015). Миодраг Васиљевић им је посветио по једно поглавље у првом и другом делу Нотног певања у теорији и пракси (Васиљевић, 1940а; Васиљевић, 1940б). Најпре се бавио интервалима од приме до октаве, њиховом звучношћу (консонантни и дисонантни), а затим и променама интервала („а) обртај интервала, б) увећање интервала, в) алтеровани интервали” Васиљевић, 1940б: 205).¹ Боривоје Поповић у књизи Солфеђо за I разред ниже музичке школе у оквиру ритмичког читања уводи

¹ У обртају хармонског интервала доњи тон иде за октаву горе или обрнуто, код увећања интервала горњи тон се удаљава за октаву навише (секунда-нона), а при алтеровању интервала хроматским померањем он се повећава или умањује.

секундна кретања и кретања у интервалима од терце до октаве (Роровић, 1986), док Владимир Јовановић у издањима Солфеђа за ученике четвртог, петог и шестог разреда школе за основно музичко образовање даје интервалске вежбе са циљем да се „интервали одмах визуелно препознају у линијском систему и затим тренутно изговарају” (Јовановић, 2007а: 67; Јовановић, 2007б; Јовановић, 2007в). У области мелодике од првог разреда уводи терцно и лествично кретање и даје методске напомене у којима описује фазе рада у савлађивању интонирања и опажања терци.²

Зорислава Васиљевић у Методици наставе солфеђа из 1978. године интонирање интервала и акорада убраја у елементе наставе солфеђа (Vasiljević, 1978). Детаљан опис методског поступка у раду на интервалима, по фазама, ауторка даје у Методици наставе солфеђа II (први део) из 1983. године. Прву фазу одликује учење песама са текстом по слуху са карактеристичним интервалом на почетку, које се касније транспонују. За сваки интервал је потребно да се научи по један или више примера за узлазно и силазно кретање. Песме су следеће: До је прима, ре секунда (B2↑) и Ре је прима, до секунда (B2↓), Пио чича бозу (M3↓) и Подмосковске вечери (M3↑),³ Скочи, скочи Јелена (B3↓ и ↑), Кад је синоћ пао мрак и Ој, Јело, Јелице (B3↑- мелодије са разложеним дурским квинтакордом), Поноћ је тако тиха (B3↓-M⁵₃↓) и Сваког дана волим ја Марину (B3↓-D⁶₄↓), Дође л' Мара (C4↑), Све тичице зајевале (C4↑). Васиљевићева наводи да су песме за квинту веома ретке⁴ и због тога се чисте квинте постављају певањем лествичних квинти у оквиру мелодијских фраза које се секвентно изводе. Од овог интервала „мелодијски мотив који се солмизира замењује песму са текстом” (Vasiljević, 1983: 102), која служи као допуна. Другу фазу рада одликује обнављање интервала из прве фазе рада и поставка преосталих интервала до дециме. Поставка мале сексте навише везује се за скок из V у терцу молске тонике, а наниже за скок из V у вођицу дурске лествице. Велика секста навише поставља се као скок из V у III у дуру, а за смер наниже Васиљевићева наводи поступак рада у пет корака, зато што је ово један од најтежих интервала за интонирање. Интонирање мале септима навише најбоље је довести у везу са малим дурским септакордом на доминанти, а наниже са скоком од тонике на квинту доминанте. Раду на поставци великих

² Владимир Јовановић сматра да ученици најпре треба да науче напамет терцне низове, да понове мелодију солмизацијом коју наставник свира, а затим да у оквиру тоналитета певају наизменично терце у низу који започиње наставник, а они га настављају. Циљ ових вежби је да се ученици оспособе за опажање и извођење терци навише или наниже од било ког ступња. (Јовановић, 2008)

³ За малу терцу навише ауторка наводи и фрагмент из Копелије Леа Делиба (Delibes /Vasiljević, 1983/).

⁴ У Методици солфеђа из 1991. године Васиљевићева наводи песму До је доле, сол је горе Дубравке Банић за усвајање тоничне квинте (Vasiljević, 1991).

септима претходи чисто интонирање октавних скокова. Велика септима навише „поставља се као дурска вођица пред тоничном октавом” (Vasiljević, 1983: 110), а наниже се припрема „молским ходом и сниженим другим ступњем” (Vasiljević, 1983: 111). Трећа фаза се, по речима Васиљевићеве, односи на извођење вантоналних композиција.

У Методици солфеђа из 1991. године (Vasiljević, 1991) Васиљевићева истиче важност усмених вежбања (солмизацијом и абецедом) и писмених задатака у почетним разредима основне музичке школе, која наизменично треба изводити неколико минута на часу. Такође, предлаже да се након певања мелодијских примера инструктивног карактера исти користе за анализирање интервала.

Дорина Радичева у Уводу у методику наставе солфеђа (Radičeva, 1997) описује облике рада на формирању представа о хармонским интервалима, који се за разлику од мелодијских „граде слушањем” (Radičeva, 1997: 173), као и о начинима усвајања лествичних интервала (Radičeva, 2000). С тим у вези, за интервал мале терце наниже даје песму Сат, за чисту кварту песме О гуски и Ја посејам лан, као и низ фрагмената из инструменталне литературе за остале интервале.

Збирка Ми певамо интервале – функционалност интервала и акорада Љиљане Пантовић и Весне Кршић Секулић (Пантовић & Кршић Секулић, 1996) садржи бројне композиције – народне (у највећем броју из Србије, као и народне песме других народа), староградске, дечје и компоноване песме, популарне фрагменте из опера, вокалних и инструменталних дела познатих композитора. Примери су једногласни, двогласни и вишегласни. Према речима аутора, интервали су „као звучни феномен и мелодијски корак и као конструкциони елементи АКОРАДА посматрани као чиниоци и заступници појединих ФУНКЦИЈА У ТОНАЛИТЕТУ” (Пантовић & Кршић Секулић, 1996: I). Редослед увођења интервала је следећи: секунде, терце, квинте, кварте, сексте, октаве и септима, при чему се терце и квинте везују за дурски и молски квинтакорд, од кварте се, преко сектакорда и квартсектакорда долази до поставке мале и велике сексте, мала септима се повезује са доминантним септакордом, а велика се „поставља као однос основног тона и вођице” (Пантовић & Кршић Секулић, 1996: III). Почетак сваке композиције садржи карактеристичан интервал, издвојен у нотном запису, са обележеним тоналитетом и функцијама. Композиција Ми певамо интервале и трогласни канон Интервали Јозефа Хајдна (Haydn) доноси називе и врсту интервала, док се у *C-dur* песмици Фрање Лучића јављају терце у низу у оба смера.

У уџбенику за први разред основне музичке школе аутора Весне Цветковић и Јасмине Михаљице (Цветковић & Михаљица, 2003), интервал терце звучно се поставља певањем ерског кола (Ја брдом), а затим се даје дефиниција интервала. Песма До је прима представља увод за учење приме

и секунде, Блистај, блистај звездо мала за квинту, а песме Дође л' Мара, Имам кућу од ивова прућа и Ја посејох лубенице за кварту, Енглеска народна песма за сексту, док се септима уводи уз помоћ инструктивног примера, а затим се даје преглед интервала од приме до октаве уз вежбе за интервале навише и наниже. На крају лекција налазе се задаци који се тичу препознавања и изградње интервала.

У уџбенику за други разред истих аутора (Цветковић & Михаљица, 2006) прекомерна секунда објашњава се у вези са хармонским де-молом, а новину представљају изградња и интонирање лествичних интервала. Александра Јовић-Милетић и Зоран Николић у Солфеђу за III разред шестогодишње музичке школе (Јовић-Милетић & Николић, 1999) уводе прекомерну кварту и умањену квинту, обртаје интервала, и инсистирају на препознавању величине интервала до квинте.

Поред уџбеника и збирки за солфеђо, у литератури наилазимо на уџбенике из теорије музике, аутора Марка Тајчевића (Тајчевић, 1970), Дејана Деспића (Деспић, 1997), Иване Дробни и Зориславе Васиљевић (Дробни & Васиљевић, 2006), као и на практикум Владимира Јовановића (Јовановић, 2008) у којима се, између осталог, обрађују и интервали.

Интервали су предмет интересовања учесника педагошких форума. С тим у вези, Гордана Рељин Степанчић интервал описује као покрет који се реализује у три фазе – припрема, скок, доскок и назива га иницијалним покретачем музичког тока (Рељин Степанчић, 2006; Рељин Степанчић, 2007), а Јелена Беочанин Мијановић свирање сагледава као компоненту активног учења теорије музике, позивајући се на збирку задатака и вежбања из основне теорије музике Вл. Хвостенка.⁵ О примени бајке у процесу формирања елементарних појмова у руској школи солфеђа, са посебним освртом на интервале, писала је Ивана Хрпка Вешковац (Хрпка Вешковац, 2014).

Ауторска остварења

Од двадесет ауторских песама које су презентоване на Двадесетом педагошком форуму сценских уметности, у чланку ће бити представљено дванаест.⁶ Писане су у мерама $2/4$, $3/4$, $4/4$ и $6/8$ и претежно су четворотактне

⁵ Хвостенко предлаже различите врсте вежби за интервале (нпр. изградњу свих интервала до октаве од свих белих дирки у оба смера), свирање задате једногласне мелодије уз додавање другог гласа у терцама и секстама, свирање прекомерних и умањених лествичних интервала с разрешењима... (Беочанин Мијановић, 2008б).

⁶ Двадесет ауторских песама презентовано је на Двадесетом педагошком форуму сценских уметности, међу којима су песме за звучну поставку: мале секунде – Мала секунда (Ј. Дубљевић) и Мале секунде (Љ. Војкић); велике секунде – Велике секунде (Љ. Војкић) и Велика секунда (Ј. Дубљевић); поређење мале и велике терце – две песме истог

Велике секунде

Comodo ♩ = 80

Љиљана Војкић

Велика секунда

Allegro

Јелена Дубљевић

Терце

Comodo ♩ = 80

Љиљана Војкић

Песме Чиста кварта и После летње кише намењене су за усвајање интервала чисте кварте у оба смера. У првој се наводи да овај интервал подразумева растојање од четири тона, као и да садржи два и по степена. Чиста квинта се доводи у везу са штимовањем празних жица на виолини и размаком од пет тонова.

Чиста кварта

Allegro

Јелена Дубљевић

После летње кише

Allegro ♩ = 140

Љиљана Војкић

Пе - ва - ју пти - це пос - ле лет - ње ки - ше,
не - бо се пла - ви див - ну ду - гу ја - ви.

Чиста квинта

Moderato

Јелена Дубљевић

Пра - зне жи - це ви - о - ли - не, чи - ста квин - та њи - хов штим,
то - но - ва је раз - мак пет, то је де - цо квин - тни свет.

Две песме намењене су усвајању покрета мале сексте у оба смера, при чему је у смеру навише истакнут однос петог и трећег ступња у молу, а у силазном скок из доминанте у вођицу. Композиција Заједништво доноси поређење велике и мале сексте у супротном кретању, уз асоцијацију на расположење које могу да побуде. Мала септима повезује се са доминантним септакордом.

Мала секста

Andante

Јелена Дубљевић

Ма - лу сек - сту нај-лак-ше ћеш зна - ти, пе - ти, тре - ћи, мол-ски ступањ пра - ти.

Мала секста

Allegro

Јелена Дубљевић

Сек - ста ма - ла на-ни-же је па - ла, во-ђи-чни тон и - ма, то-ни-ка је при - ма.

Заједништво

Comodo ♩ = 80 Љиљана Војкић

Кад' се де - ли сре - ћа о - на би - ва ве - ћа.

Кад' се раз - лог ту - ге ка - же већ је лак - ше, већ је бла - же.

Мала септима

Andantino Јелена Дубљевић

Ма-лу сеп-ти-му бр-зо тад схва-тиш, кад је у до-ми-нан-тни сеп-та-корд ста-виш.

Закључак

Постављање темеља за усвајање интервала путем опажања и интонирања у основној музичкој школи је од велике важности. Уколико се то не оствари, проблем се јавља и на вишим нивоима образовања. С тим у вези, Јелена Беочанин Мијановић наводи да ученици најчешће препознају звучност одређених интервала које су усвојили преко песама модела, док су остали, нарочито у силазном смеру, несавладани (Беочанин Мијановић, 2008а). Песме модели ауторки чланка представљају покушај обogaћивања постојећег фонда песама путем којих деца усвајају знање о интервалима и њиховим карактеристикама. Подједнака пажња посвећена је интонирању интервала у узлазном и силазном смеру. Композицијама за усвајање звучности мале и велике септима надомештен је недостатак истих у литератури за солфеђо. Успешност њихове примене биће испитана у пракси.

Литература

Александровић, Весна, Пандуровић, Александар & Јелић, Биљана (1997). Солфеђо за I и II разред четворогодишње и I разред двогодишње основне музичке школе. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Беочанин Мијановић, Јелена (2008а). Између грешке и инерције слуха у солфеђу. Крагујевац: ФИЛУМ.

Беочанин Мијановић, Јелена (2008б). Свирање: компонента активног учења солфеђа и теорије музике. У: Гордана Каран (уредник), Зборник X педагошког форума – Покрет у музичким и сценским уметностима (105–114). Београд: Факултет музичке уметности.

Vasiljević, Zorislava (1978). *Metodika nastave solfeda*. Beograd: Univerzitet umetnosti.

- Vasiljević, Zorislava (1983). *Metodika nastave solfeđa II (prvi deo)*. Beograd: Fakultet muzičke umetnosti.
- Vasiljević, Zorislava (1991). *Metodika solfeđa*. Beograd: Fakultet muzičke umetnosti.
- Vasiljević Zorislava (2006). *Metodika muzičke pismenosti*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Васиљевић, Миодраг (1940а). Нотно певање у теорији и пракси *I*. Београд: Јован Фрајт.
- Васиљевић, Миодраг (1940б). Нотно певање у теорији и пракси *II*. Београд: Јован Фрајт.
- Деспић, Дејан (1997). Теорија музике. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Дробни, Ивана & Васиљевић, Зорислава (2006). Теорија музике за музичке школе. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Jovanović, Vladimir (2007a, dopunjeno izdanje I). *Solfeđo IV za učenike škola za osnovno muzičko obrazovanje*. Beograd: Izdanje autora.
- Jovanović, Vladimir (2007b, prerađeno i dopunjeno I izdanje). *Solfeđo V za učenike škola za osnovno muzičko obrazovanje*. Beograd: Izdanje autora.
- Jovanović, Vladimir (2007v, prerađeno i dopunjeno I izdanje). *Solfeđo VI za učenike škola za osnovno muzičko obrazovanje*. Beograd: Izdanje autora.
- Jovanović, Vladimir (2008a). *Teorija muzike*. Beograd: Izdanje autora.
- Jovanović, Vladimir (2008b, drugo izdanje). *Solfeđo I za učenike škola za osnovno muzičko obrazovanje*. Beograd: Izdanje autora.
- Јовић-Милетић, Александра & Николић, Зоран (1999). Солфеђо за *III* разред шестогодишње основне музичке школе. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Каран, Гордана (2005). Милоје Милојевић – музички педагог и аутор инструктивне музичке литературе. У: Гордана Каран (уредник), *Zbornik VII pedagoškog foruma* (1–20). Beograd: Fakultet muzičke umetnosti.
- Каран, Гордана (2015). Милоје Милојевић у свету музичке педагогије (Нотно певање, хармонија, историја музике). Београд: Факултет музичке уметности.
- Наставни план и програм основног музичког образовања и васпитања (2010). Приступљено: 29. 03.2018. у 18.20, http://www.msdsjenko.edu.rs/download/plan_oms2010.pdf.
- Пантовић, Љиљана & Кршић Секулић, Весна (1996). Ми певамо интервале – функционалност интервала и акорада. Београд: Marcompany.
- Popović, Borivoje (1986, novo dopunjeno izdanje). *Solfeđo za I razred niže muzičke škole*. Beograd: Savez društava muzičkih i baletskih pedagoga Srbije.
- Radičeva, Dorina (1997). *Uvod u metodiku nastave solfeđa*. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Akademija umetnosti.
- Radičeva, Dorina (2000). *Metodika komplementarne nastave solfeđa i teorije muzike*. Novi Sad – Cetinje: Univerzitet u Novom Sadu, Akademija umetnosti – Univerzitet Crne Gore, Muzička akademija Cetinje.
- Рељин Степанчић, Гордана (2006). Интервал као покрет. У: Гордана Каран (уредник), *Зборник VIII педагошког форума – Покрет у музичким и сценским уметностима* (68–73). Београд: Факултет музичке уметности.
- Рељин Степанчић, Гордана (2007). Интервал – покрет и звук. У: Гордана Каран (уредник), *Зборник IX педагошког форума – Покрет у музичким и сценским уметностима* (19–22). Београд: Факултет музичке уметности.
- Тајчевић, Марко (1970, пето издање). Основна теорија музике. Београд: Просвета.
- Хрпка Вешковац, Ивана (2014). Примена бајке у процесу формирања елементарних музичких појмова у руској школи солфеђа. У: Милена Петровић (уредник), *Зборник радова Шеснаестог педагошког форума сценских уметности – Социолошки аспект педагогије и извођаштва у сценским уметностима* (61–69). Београд: Факултет музичке уметности.

Цветковић, Весна & Михаљица, Јасмина (2003). Солфеђо за *I* разред шестогодишње основне музичке школе. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Цветковић, Весна & Михаљица, Јасмина (2006). Солфеђо за *II* разред шестогодишње основне музичке школе. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

SONGS WITH LYRICS – MODELS FOR ACQUISITION OF SONORITY OF INTERVALS

Acquisition of intervals, initially their types and later their size, takes place in the lower grades of elementary music schools. Besides, the subject Theory of Music is introduced in the last grade of the second cycle of education within which the acquired knowledge is systematized and revised. Practicing intervals is done theoretically, singing on pitch and within a melody. Songs and instrumental compositions (or their parts) which have a certain interval at the beginning are used in the process of the acquisition of sonority. Children can more easily recognize it by association with a familiar example. With this respect, the collection of songs '*We Sing Intervals – Functionality of Intervals and Chords*' by Ljiljana Pantovic and Vesna Krsic Sekulic contains numerous compositions to be used when dealing with this matter.

The authors of the article have invented the new models (20) with an intention to enrich the existing repertoire and to enable children to more easily acquire sonority of intervals by using songs with lyrics.

Key words: children's songs, sound images, intervals, model songs